

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет/інститут історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Королі та королівство Русі (XI)XIII–XV ст.

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Королі та королівство Русі (XI)XIII–XV ст.
Викладач (-і)	Мирослав Михайлович Волощук
Контактний телефон викладача	+380342596103
E-mail викладача	myroslav.voloshchuk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Лекційні, практичні, індивідуальні завдання. Самостійна робота у широкому вимірі персональних практик студента
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/1935
Консультації	передбачаються
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна упорядкована на основі освітньої програми, а також детального багаторічного авторського вивчення королівських традицій на Русі (XI–XV ст.). Ключовою на цьому тлі стала підготовка до накладу кількох монографій, присвячених русько-угорським і русько-польським історичним зв'язкам, участь у серії вебінарів та публічних виступів до теми на різнопланових платформах в Україні та за її межами, проведення ґрунтовної евристичної роботи у бібліотеках та архівах Німеччини, Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії за для пошуку нових джерел з окресленої теми. Навчальна дисципліна розрахована на значно глибше дослідження студентами – у перспективі вчителями – королівських традицій на Русі, які на сьогодні потребують кращої репрезентації. Немає таємниці, що шкільний курс історії оминає цей важливий аспект українського минулого. НД містить найважливішу, на думку упорядника, інформацію у сфері джерелознавства, історіографії та головних проблем з історії королівських традицій на Русі (XI–XV ст.), теми лекційних занять, семінарів, самостійної роботи та низку методичних рекомендацій з викладання окресленої проблематики у закладах середньої освіти.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета та цілі курсу опираються на освітню програму першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Історія) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, програмові вимоги, що включають перелік основних тем, які обговорюватимуться на лекціях, готуватимуться студентами на практичних, або ж виконуватимуться як самостійна робота (конспект монографій, творчі виступи, есе, мультимедійні презентації тощо). Однак під час навчання тематика може змінюватися залежно від напряму розвитку викладання предмету. Усестороннє опрацювання запропонованих тем має надати студентові не лише широку базу знань із окресленого предмета, а й закріпити відповідні практичні навички, допомогти опанувати і застосувати загальні засади методології наукової та професійної педагогічної діяльності за спеціальністю Середня освіта (Історія).</p> <p>Завдання: ознайомити студентів із історією королівських традицій на Русі (XI–XV ст.); навчити використовувати в професійній і соціальній діяльності набуті знання, порівнювати їх із історією королівських традицій сусідніх земель (Угорщини, Чехії, Німеччини, країн Балтії, Балкан тощо); виробити в студентів навички самостійних оцінок і власних суджень щодо розглянутих історичних проблем. Одним з головних завдань НД є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.</p> <p>У результаті вивчення НД студент повинен:</p> <ul style="list-style-type: none"> – володіти знаннями із предметної області майбутньої професії, необхідними для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Знати і розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історії, в цілому, середньовічної історії та королівських традицій на Русі (XI–XV ст.), зокрема, теоретичні основи правової та економічної наук, теоретичні і практичні 	

основи навчання історії і суспільствознавчих предметів ін.; орієнтуватися на їх сучасні досягнення.

- знати термінологію та наукову періодизацію НД
- розуміти та інтерпретувати вивчений матеріал у вербальній і невербальній формах різного обсягу й складності, дотримуючись грамотності
- здійснювати аналіз, синтез ін., мати сформоване критичне мислення
- використовувати знання, уміння і навички із дисциплін фундаментальної та професійної підготовки для розв'язання конкретних завдань у професійній діяльності учителя історії і суспільствознавчих предметів.
- самостійно оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції у державі та світі, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, а також освітні проблеми, пропонувати способи їх розв'язання, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; формувати політичну культуру, ініціативу і підприємливість
- вести пошукову роботу з історії королівських традицій на Русі (XI–XV ст.), зокрема, а також здійснювати наукові і науково-педагогічні дослідження, методики викладання історії, історичного краєзнавства; застосовувати міждисциплінарний підхід.
- застосувати професійний і творчий потенціал як в інтересах українського суспільства (в освітній і соціальній сферах суспільного життя), так і для самореалізації особистості; розуміти проблематику ролі й місця людини в історичному процесі
- вдосконалювати з високим рівнем автономності здобуті під час навчання на заняттях з історії Середніх віків та даної НД, зокрема, компетенції, усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і суспільствознавчих предметів, а також потреби систематично підвищувати професійну кваліфікацію через навчання впродовж життя

4. Програмні компетентності та результати навчання

Програмні та предметні компетентності розвиваються суміжно, в контексті виконання низки теоретичних і практичних завдань, передбачених програмовими вимогами НД, а також суміжних нормативних дисциплін, як от *«Історія Середніх віків»*, *«Історія України»* та НД вільного вибору, наприклад *«Русько-польські відносини X–XIV ст.»*, *«Русько-угорські відносини IX–XIV ст.»* і *«Русько-чеські відносини IX–XIV ст.»*. У процесі їхнього виконання студент вдосконалюватиме комунікативну, лінгвістичну, інформаційно-цифрову, соціальну у громадянську компетентності, виробить навик постійно вчитися, шукати нове і вдосконалюватися у вже відомому, виростатиме у власному соціокультурному просторі та, безперечно, володітиме широким спектром фахових, предметних компетентностей вчителя-професіонала.

1. Робота з першоджерелом (належить до лінгвістичної, інформаційно-цифрової, загальнокультурної компетентності, у цілому – навчання вчитися)

Студент отримує фрагмент джерела на староболгарській (церковнослов'янській) або латинській мовах доби Середньовіччя (оригінал або вже відчитана його версія – у випадку тексту на латині) задля типологізації, встановлення авторства та часу написання, вичленення незнайомої термінології (власні назви – імені, предикати, прізвиська осіб, географічні локоніми й хороніми, спеціальні поняття – уряди, адміністративну номенклатуру, етноніми тощо) та її пояснення, а також коментаря отриманого фрагмента джерела. Такий навик буде корисним під час прищеплення учням розуміння елементів наукової роботи, ознайомлення із живою історією королівських традицій на Русі окресленого часу.

2. Реферований переклад статті з іноземної мови (лінгвістична, інформаційно-цифрова, загальнокультурна компетентність, навчання вчитися, а також низка фахово-предметних: наявність системи знань із предметної області майбутньої професії, основних теорій та концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого та історіографічного аналізу зібраної інформації)

Студент отримує на переклад, із власної ініціативи запропонованої іноземної мови, наукову статтю або фрагмент монографії обсягом не більше 15 сторінок, які повинен перекласти близько до тексту в учнівському зошиті, здійснивши чіткий бібліографічний її опис та перекладені сторінки. Така форма роботи не тільки виховує культуру спілкування (невербального) іноземною мовою, а й виховує у студентів знання в галузі зарубіжної історіографії даної НД, наукову етику ведення конспекту, здатність застосовувати сучасні методи і освітні технології (*online* переклади,

новітні для цього гаджети).

3. Опрацювання спеціалізованої музейної експозиції (належить до комунікативної, соціальної і громадянської, загальнокультурної компетентностей, у цілому – навчання вчитися)

Студент із цією метою самостійно відвідує довільно обраний музей (під час екскурсії), у якому присутні спеціалізовані тимчасові медієвістичні виставки або стаціонарні покази, що відображають тематику даної НД. Його завдання передбачає опрацювання та класифікацію цієї експозиції за певними характерними критеріями побаченого. Прикінцевим варіантом підготовки є розгорнутий конспект та усний виступ. Вітається мультимедійна презентація. Такого роду робота важлива для частішого залучення дітей відвідувати музеї, вміння пояснити експозицію, дати чіткий розлогий, а головне, цікавий коментар до будь-якого артефакту, прививати висококультурні цінності, вміння логістично грамотно побудувати такі відвідини музею, знати головні тематичні музеї України, країн Європи і світу, в цілому.

4. Археологічний артефакт (належить до лінгвістичної, інформаційно-цифрової, компетентності, компетентності у природничих науках та технологіях, загальнокультурної та екологічної компетентностей, у цілому – навчання вчитися)

У цьому випадку студент має справу із живим свідком матеріальної минувшини – окремим археологічним артефактом (музейний експонат, приватна власність, підйомний матеріал під час польових досліджень, тощо), які раз по раз являються світові під час археологічних розкопок в різних країнах Європи. За допомогою інструментарію спеціальних історичних дисциплін (СІД) та даних археології він має навчитися атрибутувати цей предмет дослідження, датувати, пов'язати із чітким колом осіб та пояснити його використання, зіставити і порівняти з іншими типологічно схожими артефактами, вміння встановити його вартість, відчитати на ньому імовірний напис, перекласти його та прокоментувати. Студент зможе відчути «дух епохи», торкнутися своїми руками до «живої історії», а відтак ще більше полюбити її, коли матиме справу, хоча б час від часу, із такими елементами занять. Відвідини археологічних досліджень (наприклад, у Галичі, сповненому великої кількості сюжетів обраної НД) виховає в учнів розуміння важливості дбати про екологію краю, грамотного ведення такого роду студій.

5. Спеціалізована бібліографія (належить до циклу компетентностей за предметом, бо дає змогу студенту виробити систему знань основних теорій і концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого і історіографічного аналізу зібраної інформації. Сюди ж відносимо лінгвістичну компетентність, навчання вчитися, загально культурну компетентність)

З метою вироблення навички проведення наукових студій студент повинен навчитися грамотно складати бібліографічний опис видань до теми окресленої навчальної дисципліни. З цією метою пропонується компонування в окремому конспекті списку джерел кількістю до 50 позицій з довільно обраної студентом теми. При цьому бібліографія не обов'язково мусить бути лише українською мовою. Особливо корисним цей елемент роботи є при підготовці учнів до шкільних, регіональних та всеукраїнських олімпіад і конкурсів з історії, Малої Академії наук тощо, коли учень разом зі своїм вчителем має чітко і коректно підготувати перше наукове дослідження

6. Розробка медієвістичного туристичного маршруту (комунікативна компетентність, лінгвістична, громадянська, загальнокультурна компетентність, навчання вчитися та здорового способу життя, поєднана із низкою фахових)

Збір та обробка даних про перелік медієвістичних пам'яток тієї чи іншої частини нашого краю і держави мають допомогти студенту скласти мапу туристичного маршруту, чітко прописати логістику та кошторис витрат поїздки, рекламу, екскурсійну програму й дозволя (тут присутні навички підприємницької діяльності, міждисциплінарні підходи до справи, здатність керувати групами людей та вміння себе поводити в колективі). Окреслений елемент повинен дозволити краще зрозуміти організацію і проведення пішохідних, велосипедних чи автобусних екскурсій, особливо пам'ятками, на яких залишилися відбитки історії королівських традицій на Русі (XI–XV ст.). Через участь у таких екскурсіях дітьми, їхніми вчителями і бабками краще засвоюється навчальний матеріал, розвивається любов до рідного краю та його історії, загальнокультурні цінності, почуття патріотизму, свого статусу у суспільстві та вагомості власної професійної діяльності, а водночас застосування вчителем на практиці як теоретичних, так і практичних знань, вмінь, навичок, а також здатності до розуміння теоретичних і практичних засад економічної науки та підприємницької діяльності, основних особливостей сучасної світової та національної економіки, формування економічної грамотності і підприємливості.

7. Термінологічний диктант (належить до лінгвістичних, загальнокультурних компетентностей, але, насамперед, має стосунок до формування фахово-предметних)

Під час практичного заняття студент отримує комплекс термінів, які має вміти розлого пояснити (чимало з них латинського походження), датувати (використовуються компетентності у рамках СІД і міждисциплінарні підходи) та чітко пов'язати з конкретними історичними подіями (причинно-наслідкові зв'язки, наявність системи знань основних теорій і концепцій сучасної історіографії, джерелознавства, здійснення джерелознавчого та історіографічного аналізу зібраної інформації; вміння їх критично аналізувати, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості), назвавши джерело чи комплекс джерел, в яких вони згадуються. Понятійно-категоріальний апарат доби, що вивчається – один із найбільш насичених, а відтак потребує кращого і простішого засвоєння з метою доступнішого пояснення учням школи.

8. Коментування документального та художнього історичного кіно (інформаційно-цифрова компетентність, навчання вчитися, загальнокультурна та низка фахових компетентностей)

Завдання студента передбачатиме складення фахового історичного коментаря до довільно обраного документального та художнього історичного фільму на тему вітчизняного чи європейського Середньовіччя, вичленення в сюжеті історичної правди і режисерського вимислу (із добіркою пристосування предметних компетентностей, утім міждисциплінарного характеру: здатність усвідомлювати та інтерпретувати вивчене, формувати й науково аргументувати власну позицію, брати активну участь у дискусіях; здатність порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей), локалізацію місцевості розгортання ключових подій, датування їх, встановлення головних героїв, окреслення побуту та повсякдення тощо. Елемент використання кіносюжетів під час уроків історії у школах (здатність застосовувати знання, уміння і навички із дисциплін фундаментальної та професійної підготовки в практичній діяльності – у викладанні історії і суспільствознавчих предметів, організації навчально-виховного процесу, розробці навчально-методичного забезпечення дисципліни) – давно відомий, виправданий засіб з метою кращого засвоєння учнями знань

5. Організація навчання курсу

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	Історія та археологія	3 курс	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	лекції	практичні заняття	сам. роб
Тема 1: Вступ до проблематики. Джерела	2		
Тема 2. Досвід королівських титулів на Русі (IX–XIII ст.): різниця між «мовою джерел» та вивченням теми у школі	2		
Тема 3. Королі та королівство Галичини кінця XII – першої половини XIII ст. Як пояснити учням різні випадки застосування королівських практик в українських землях доби Середньовіччя	2		
Тема 4. Королі та королівство Русі другої половини XIII – початку XV ст. Чому з точки зору джерел не можна вести мови про «Галицько-Волинське князівство» чи «Галицько-Волинську державу»	2		

Тема 5. Проблеми інституалізації королівства Русі. Які ознаки середньовічної держави: пояснення учневі	2		
Тема 6. Історичні та історіографічні традиції державонайменування в українській середньовічній історії: досвід шкільних практик кінця XX – початку XXI ст.	2		
Тема 7. Королівські традиції на Русі крізь призму матримоніальної політики її володарів XI–XIII ст. Як вивчається шлюбна політика володарів Русі у школі		4	
Тема 8. Королівські інсигнії Романовичів, символи влади – досвід учнівських підручників з історії		4	
Тема 9. Урядники королівства Русі XIV – початку XV ст. Чому вивчення еліт важливе для шкільного курсу історії		2	
Тема 10. Церква та королівство Русі: проблеми взаємовідносин.		4	
Тема 11. Новітній історіографічний дискурс навколо королівських традицій на Русі (XI)XIII–XV ст. Як дитина може формувати навички наукових студій вже зі шкільної парти		4	
Тема 12. Питання учневі: чому володарі Русі не стали королями в XI ст.?			4
Тема 13. Королівські традиції на Русі і в Польщі середини XIII – першої половини XIV ст.: порівняльний аспект			4
Тема 14. Королівські традиції на Русі і в Угорщині (до початку XIV ст.): порівняльний аспект			4
Тема 15. Королівські традиції на Русі і в Чехії (до початку XIV ст.): порівняльний аспект			4
Тема 16. Королівські традиції на Русі і в Сербії (до кінця XIV ст.): порівняльний аспект			4
Тема 17. Королівські традиції на Русі і в Болгарії (до кінця XIV ст.): порівняльний аспект.			4
Тема 18. Королівські традиції на Русі і в Литві (до кінця XIII ст.): порівняльний аспект.			4
Тема 19. Монгольський контекст інституалізації королівства Русі у другій половині XIII – середині XIV ст.			4
Тема 20. Руські королівські альянси серед європейських вінценосних родин XV–XVIII ст. Чи вивчається у школах України руський королівський досвід у історії європейських вінценосних родин			4
Тема 21. Руська титулатура королів Польщі XV–XVIII ст. Чи для української			4

історії вони «nostrī Reges»? Питання школяреві			
Тема 22. Чому досвід інституалізації Великого князівства Литовського не врахував королівських традицій держави Романовичів?			4
Тема 23. Королівські аспірації до спадщини королівства Русі володарів Угорського королівства кінця XIV–XVIII ст. Як пояснити учневі правові обставини включення Галичини 1772 р. до складу володінь Габсбургів			4
Тема 24. Королівські традиції на Русі та «збирання земель руських» володарями Московії XVI – початку XVIII ст. Сучасний вимір проблеми крізь призму російського вторгнення до України			4
Тема 25. Королі та королівство Русі в пам'ятках матеріальної культури. Чи знають учні конкретні приклади			4
Тема 26. Місця пам'яті королів і королівства Русі наприкінці XX – у першій чверті XXI ст. Важливість формування пантеону руських князів і королів для патріотичного вишколу української молоді XXI ст.			4
ЗАГ:	12	18	60
6. Система оцінювання курсу			
Загальна система оцінювання курсу	Поточне оцінювання студентів відбувається за 100-бальною шкалою у випадку усних виступів на практичних заняттях із подальшим накопиченням балів для допуску до складання іспиту. Передбачене автоматичне виставлення екзамену за результатами роботи під час семестру. У такий спосіб оцінюються усі різновиди індивідуальної та самостійної роботи залежно від рівня складності завдань		
Умови допуску до підсумкового контролю	Допуск до підсумкового контролю передбачений за умов відсутності жодної заборгованості за лекційні і практичні заняття та наявності не менше 50 балів, зароблених у різний спосіб під час практичних, індивідуальних занять та самостійної роботи. Заборгованість ліквідується у часі консультативних годин викладача, відповідно до встановленого з ним графіка та форм відпрацювання, які носять індивідуальний для кожного студента характер		
7. Політика курсу			
Письмові роботи: практикуються Академічна доброчесність: витримується у повному обсязі Відвідування занять – обов'язкове Неформальна освіта: передбачається у формі отримання самостійних завдань			
8. Рекомендована література			
1. http://litopys.org.ua/ 1. Войтович Л. Галицько-волинське князівство і королівство Русі та монголи [in:] <i>Проблеми історії війн і військового мистецтва</i> . Вип. 2. Львів, 2019. С. 45–146 2. Волощук М. Проблеми інституалізації королівства Русі XIII–XV століть: до постановки проблеми, <i>Алманах Българска україністика</i> . Софія : Софійски университет «Св. Климент Охридски», 2019. Брой 8. С. 84–95 3. Горбач Т. Руське королівство й Німецький Орден за часів Юрія II, <i>Український історичний журнал</i> . 2017. № 2. С. 19–32			

4. Грущинський Я. Тевтонсько-польська війна 20–40-х років XIV століття і королівство Русі, *Княжа доба : історія і культура*. Львів, 2013. Вип. 7. С. 199–208
5. Ісаєвич Я. Королівство Русь [in] *Енциклопедія історії України*. Т. V. Київ, 2008. С. 568
6. Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської XIV–XVI ст. Харків, 2009
7. Sieradzki J. Regnum Russiae: polityka ruska Kazimierza Wielkiego. Krytyka dotychczasowych poglądów i zarys nowej konstrukcji (na marginesie pracy J. Dąbrowskiego «Korona Królestwa Polskiego», *Kwartalnik Historyczny*. Т. LXV. Warszawa, 1958. № 2. S. 497–510
8. Soloviev A. «Reges» et «Regnum Russiae» au Moyen Age, *Byzantion: Revue internationale des études byzantines*. Т. XXXVI. Bruxelles, 1966. P. 144–173

Викладач _____